

הנחיות היועץ המשפטי לממשלה	משפט פלילי חקירות
תאריך: מרץ 2013 עדכון: אוגוסט 2019 מספר הנחיה: 4.2203	נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה

נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה

מבוא

1. חוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג-1953 קובע בסעיף 6 כי רופא רשאי לנתח גוויה לשם קביעת סיבת המוות, בהתקיים תנאים מסוימים, ובהם הסכמת בני משפחה, כאמור בסעיף 6א לחוק. אף בהעדר הסכמה של המשפחה, כאשר יש יסוד סביר לחשש שמותו של אדם נגרם בין היתר בעבירה, רשאי היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, קצין משטרה, רופא או אדם מעוניין כהגדרתו בחוק, לבקש משופט של בית משפט שלום שבתחום שיפוטו אירע המוות או נמצאת הגוויה, לחקור בסיבת המוות, ואם הדבר דרוש לבירור סיבת המוות בחקירה, רשאי השופט לצוות על בדיקתה או ניתוחה של הגוויה על ידי רופא או מומחה אחר. (סעיפים 19 ו- 26 לחוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח-1958).
2. נתיחת גופות בישראל מבוצעת באופן כמעט בלעדי במכון הלאומי לרפואה משפטית (להלן: המכון לרפואה משפטית או המכון). נתיחת הגופה מורכבת משני שלבים: שלב הבדיקה החיצונית, אשר במהלכו בוחנים הרופאים המשפטיים של המכון (להלן: רופאי המכון) את הגופה מבחוץ, מבלי לבצע בה חיתוכים; ושלב הנתיחה עצמה, בו רופאי המכון מבצעים חיתוך ופתיחה של הגופה, ובודקים בין היתר את האיברים הפנימיים.
3. נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה היא חריג לכלל, לפיו חשוד אינו נחשף לחומר החקירה לפני הגשת כתב אישום ואינו נוכח, הוא או מי מטעמו, בעת ביצוע הליכי חקירה אשר אינם מחייבים את נוכחותו. נתיחת גופה היא הליך מהליכי החקירה. נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחה מתאפשרת באופן חריג בשל ההכרה בייחודה של הפעולה. ככלל, נתיחת גופה היא פעולת חקירה המבוצעת פעם אחת בלבד. בתום הנתיחה יש לקבור בהקדם את הגופה ואין אפשרות לשחזר עוד את ההליך. על כן, הנאשם, או מי מטעמו, לא יוכל לבחון בשלב מאוחר יותר באופן עצמאי את הגופה. על רקע ייחודה זה של הפעולה, וכן בשל חומרת העבירות בהן מדובר, מתאפשרת לעתים, בנסיבות ובתנאים מסוימים, נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה.
4. יובהר, כי אין תכליתה של נוכחות המומחה מטעם ההגנה להוות פיקוח של ההגנה על עבודת המכון לרפואה משפטית. תכלית הנוכחות היא לתת הזדמנות משמעותית והוגנת להכנת חוות דעת מומחה מטעם ההגנה בשלב מאוחר יותר, על סמך ממצאי הבדיקה בה היה נוכח המומחה מטעם ההגנה, וזאת כאמור, בשל היות הראייה הנבדקת מתכלה, אשר לא ניתן יהיה לבדוק אותה בשנית, ובשל העובדה שמדובר בעבירות החמורות ביותר.

עקרונות הנוכחות של מומחה מטעם ההגנה בנתיחה

5. נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה תיעשה בהוראה של בית משפט, אלא אם המדינה אינה מתנגדת לנוכחות. סניגור המעוניין שמומחה מטעמו יהיה נוכח בנתיחת גופה, יפנה לקבלת אישורו של פרקליט המחוז שבתחום פעילותו נמצאת הגופה. פרקליט המחוז, או מי מטעמו, יעמוד בקשר עם המכון לפני קבלת החלטה בעניין. התקבל אישור פרקליט המחוז, יתייחר הצורך בפנייה לבית המשפט, ויחולו על נוכחות המומחה הוראות הנחיה זו, ובפרט סעיפים 8 ו-10 להנחיה.
6. בהעדר אינטרס ציבורי המצדיק זאת, לא תתנגד המדינה למתן צו לנוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחת גופה. יחד עם זאת, כאשר טרם נעצר חשוד, ככלל, תתנגד המדינה למתן צו כאמור.
7. מומחה מטעם ההגנה הוא רופא מומחה ברפואה משפטית או בפתולוגיה כללית, או בנסיבות מיוחדות – רופא מומחה אחר.
8. מומחה מטעם ההגנה הוא צופה פאסיבי בנתיחת הגופה. הוא אינו מבצע פעולות בעצמו, אלא הוא רשאי לבקש מרופאי המכון כי יבצעו עבורו בדיקות, מדידות או פעולות אחרות. הפעולות הפיזיות המבוקשות של בדיקת הגופה יבוצעו על ידי עוזר לרופא המכון בחדרי הנתיחה, באישור ובהנחיה של רופאי המכון.
9. צו המורה על נוכחות מומחה בנתיחה או אישור פרקליט מחוז כאמור בסעיף 5, משמעם שהמומחה רשאי להיות נוכח גם בשלב הבדיקה החיצונית וגם בשלב הנתיחה, אלא אם הבדיקה החיצונית בוצעה קודם לקבלת הצו או האישור. כדי שלא תסוכל נוכחות המומחה מטעם ההגנה בנתיחה, בשל ביצועה קודם למתן הצו או האישור, או להגעת המומחה, יפעלו הגורמים הרלוונטיים כלהלן:

 - א. הודעה על הכוונה להגיש בקשה להתיר נוכחות מומחה מטעם ההגנה בנתיחה, תועבר בהקדם למכון ולקצין הממונה על החקירה במשטרה, טלפונית ובאמצעות פקס שקבלתו תאושר טלפונית.
 - ב. המכון יעכב לפרק זמן סביר לאחר קבלת ההודעה כאמור את ביצוע הבדיקה החיצונית והנתיחה, עד לקבלת הצו או האישור ועד לבואו של המומחה מטעם ההגנה, זאת לאחר שהתייעץ עם חוקרי המשטרה, אשר ישמעו, לפי הצורך, גם את נפגע העבירה, כהגדרתו בחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001. עיכוב כאמור יתאפשר ובלבד שלא יהיה בו כדי לפגוע בחקירה או לשבש באופן ממשי את סדרי עבודת המכון. במקרים בהם לא ניתן יהיה להמתין עד לקבלת הצו או האישור ולבוא המומחה מטעם ההגנה, למרות שנמסרה הודעה כאמור, יתועד הטעם לאי ההמתנה בתיק העבודה של המכון.
 - ג. בוצעה בדיקה חיצונית לפני הגעת מומחה מטעם ההגנה, תתועד הבדיקה וימסרו ממצאיה לעיון המומחה עם הגעתו. ביקש המומחה מטעם ההגנה מרופא המכון שתיערך בדיקה חיצונית נוספת בגופה, על פי צרכיו, תבוצענה עבורו בדיקות ומדידות בהתאם לבקשתו, כגון הפיכת הגופה, פתיחת העיניים, מדידה וכיו"ב, על ידי העוזרים לרופאי המכון בחדרי הנתיחה, באישור ובהנחיה של רופא המכון.

ד. כאמור, מומחה מטעם ההגנה לא יעשה בעצמו פעולות כלשהן בגופה. הפעולות הפיזיות המבוקשות של בדיקת הגופה יבוצעו על ידי עוזר לרופא המכון בחדרי הנתיחה.

10. מומחה מטעם ההגנה יתחייב שלא להעביר לידי החשוד, בא כוחו או כל אדם אחר, כל מידע הנוגע לנתיחה, עד שיוגש כתב אישום, אם יוגש. בהתאם לאמור לעיל, תתאפשר הנוכחות בכפוף לחתימת הרופא מטעם החשוד על התחייבות לשמירת סודיות, אשר תועבר לנציג היחידה החוקרת.

11. ככלל, לא יותר למומחה מטעם ההגנה להקליט את ממצאי הבדיקה החיצונית והנתיחה שנערכה בנוכחותו או לבקשתו, אלא אם כן הדבר הותר במפורש מטעמים מיוחדים על ידי רופא המכון הנוכח בעת הבדיקה.

12. רישומי המומחה מטעם ההגנה ישמרו בכספת מיוחדת שתימצא במכון, אשר תוקדש רק למטרה של שמירת מסמכי הסניגוריה, ותהיה רכוש הסניגוריה הציבורית. מפתחות הכספת יהיו בידי הסניגוריה הציבורית, אשר תוכל למסור אותם למומחה שמינתה לעניין זה, או למומחה מטעם סניגור פרטי הנוכח בנתיחה כמומחה מטעם החשוד.

13. הכנסת חומר לכספת: המומחה מטעם ההגנה ורופא מהמכון יחתמו על המעטפה ובה רישומי המומחה, ויכניסו את החומר יחד לכספת. על המעטפה יופיע מספר התיק במכון, תאריך הנתיחה, פרטי הסניגור שביקש את נוכחות המומחה מטעם ההגנה בנתיחה, לרבות אם הסניגור מונה מטעם הסניגוריה הציבורית, ופרטים מזהים נוספים. יובהר כי הכספת תשמש גם מומחים מטעם עורכי דין פרטיים, אשר יבקשו נוכחות של מומחה מטעם החשוד בנתיחה.

14. הוצאת חומר מהכספת: פתיחת המעטפה ומסירת החומר להגנה ייעשו לאחר שפרקליט אישר בכתב את מסירת החומר לנאשם. לענין עיתוי מסירת החומר, יש לראותו כאילו היה חומר חקירה ויחולו בענין זה הכללים לענין זכות עיון לנאשם בחומר חקירה לאחר הגשת כתב אישום ולענין זכות עיון בעיקרי חומר החקירה לקראת שימוע. הוצאה של חומר מהכספת תיעשה על ידי סניגור אשר מומחה מטעמו נכח בנתיחה, על ידי המומחה עצמו או על ידי עובד הסניגוריה הציבורית, בנוכחות אנשי המכון ובאישורם, ולאחר שווידאו אנשי המכון כי בידי מי שמבקש לפתוח את הכספת ולקבל את החומר מצוי אישור פרקליט הדרוש לצורך כך כאמור, וכן אישור הסניגוריה הציבורית הארצית לכך. האישורים כאמור, יתויקו בתיק המכון.